Elgregion Drammen Sør

Anbefalt forvaltning for 2010

Elgregionen har vært i drift i en del år, og vi ser hvilken klar nytte vi har av samarbeidet. Den omfattende statistikken over såpass store områder gir oss god oversikt over situasjonen. Særlig gav det store prosjektet "Bærekraftig forvaltning av elg og hjort i Elgregion Drammen Sør" *mye kunnskap vi vil dra veksel på i årene framover.*

Utfordringene for å nå en målrettet og god elgforvaltning er der, men på flere områder har storvaldet oppnådd gode resultater.
Den største utfordringen framover blir uten tvil å forvalte slik at vi får riktig elgtetthet, tilpasset tilgjengelig beite.

Ei utfordring i tillegg er å tilpasse forvaltningen bedre lokalt, også innenfor storvaldene. De forskjellige delene av et storvald har ulike forutsetninger fra naturens side, og vi ser at hogstaktiviteten kan variere mye. Det er viktig å få aksept for disse ulikhetene.

Styrken og svakheten ved statistikk

Vi ser store endringer fra et år til et annet for ulike forhold i statistikken.
Det ser ut til å være naturlige endringer både av kjønnsforhold og elgtetthet, og selvfølgelig tilfeldigheter i det jegerne observerer.
Å tolke disse endringer for bokstavelig blir ikke riktig og viser **svakheten** ved statistikk.
Det at vi har samlet data fra et så stort areal og over mange år gir **styrken** i statistikken.
I statistikk er det viktig å se tegnene i tydelige trender, uten å måle det enkelte år for bokstavelig.

Elgstammen

For regionen samlet har elgtettheten vært nær stabil de 5 – 6 siste årene.
Selvik Bruk og *Hof Øst* skiller seg klart ut med høyest elgtetthet, *Sirikirke* og *Vestre Sande* i en mellomstilling, *Østskogen* med lavest tetthet.
Statistikken viser derimot at enkelte jaktfelt, og noen steder større områder, kan ha store variasjoner i elgtetthet.

Det er grunn til å tro at elgstammen samlet vil være omtrentlig den samme i 2010, kanskje kunne øke svakt. Uttaket i 2009 er noe mindre enn årene før og uttaket av eldre ku er svakt lavere enn tidligere.

Vekter og produktivitet

Kalvevektene kom for første gang under 50 kg. i 2009. En svært varm siste del av juni, med påfølgende mye regn resten av sommer'n, var ugunstig for å få fram kvaltietsfôr til elgen.
Vi ser en klar og svært ugunstig trend - slaktevektene på kalv har falt med 10 - 12 kg. i løpet av en 10-årsperiode.
Når det gjelder vektene på ungdyr falt de kraftig for noen år tilbake, og denne nedgangen fortsetter videre, men unntak av *Sirikirke.*

Mye tyder nå på at vi nå i tillegg til nedslitte beiter, også får merke effekten over tid på de eldre kuene. Mange av kuene som selv ble født som lavvektige, de kommer seinere i brunst og produserer kalver som er ennå mindre enn dem selv. Dette vil gi en langvarig effekt, som det vil ta lange tider å rette opp igjen.

Produktiviteten på kuene var noe bedre i 2009 enn de foregående år, og det var forventet. Elgen var i god kondisjon høsten 2008, noe som gir god kalveproduksjon året etter. I 2010 kan vi forvente motsatt effekt, etter svært lav kondisjon ved brunst høsten 2009.

Kjønnsforhold

Når det gjelder kjønnsforholdet har regionen gode tall for hele området samlet.
Men - her er det store forskjeller mellom storvaldene for ku pr. okse;

	2007	2008	2009
Sirikirke	1,0	2,2	0,9
Selvik Bruk	1,6	1,7	1,9
Østskogen	0,9	1,5	1,8
Vestre Sande	1,5	1,7	2,4
Hof Øst	1,8	1,9	2,8

Det er anbefalt å ligge mellom 1,5 og 1,8.
Kanskje opp til 2,0 ved en høy andel store okser.

Vi ser at *Østskogen* og *Selvik Bruk* har greie tall.
I *Sirikirke* veksler det veldig fra år til år.
Mens det for *Vestre Sande* og *Hof Øst* er en raskt negativ trend,
- uttaket av hanndyr i 2009 vil forsterke denne utviklingen.

Uttaket av åringer ble ganske skjevt i 2009, 25 hanndyr og 15 hunndyr.
Uttaket av eldre dyr mye jevnere, 31 hanndyr og 29 hunndyr.

Store okser

Resultatene fra "Sett takker" viser at det er klar økning i okser i gruppen 3 - 4 takker og 5 - 8 takker, mens det er som normalt med store okser. Dette er i sum for hele regionen, men det er store forskjeller mellom storvaldene.
I 2009 var det gode tall for *Sirikirke, Selvik Bruk og Vestre Sande.*
Mindre god utvikling var det i *Østskogen* og *Hof Øst.*
I sum er det et begrenset antall store okser i stammen, og det er svært viktig å videreføre et moderat uttak.

Årets vinterforhold

Erfaringene fra tidligere år viser at forholdene vinterstid ikke har særlig stor betydning for elgstammen. Vi må helt tilbake til 1994 for å finne en vinter som virkelig satte sitt preg på elgen i etterkant. Den gang var det betydelig dødelighet blant unge og svake dyr, og kuene hadde uvanlig lav produktivitet. Ved store snømengder og en lang vinter kan antallet trafikkdrepte elg øke.
Erfaringene er at elgen tåler kulde bedre enn unormalt store snømengder.

Hovedtrekk i forvaltningen

1. Elgtetthet

For å vurdere riktig elgtetthet er det 3 hovedsaker å vurdere:

1. Utvikling av vekter og produktivitet
2. Beitetakster som er foretatt.
3. Andel nye hogstflater

Regionen samlet har ingen god utvikling - det kan det ikke være tvil om.
Men - det er store forskjeller mellom storvald og innad i storvald.
Det oppfordres til å sette seg godt inn i situasjonen lokalt, og handle deretter.

2. Kjønnsforholdet

Kjønnsforholdet er i ferd med å bli skjevt i flere storvald. I 2010 anbefales *Østskogen, Vestre Sande* og *Hof Øst* å felle en langt større andel hunndyr enn i 2009.

3. Voksne okser i stammen

Andelen storokser er bra i *Selvik Bruk* og *Vestre Sande.*
I de andre storvaldene er det viktig med et svært lavt uttak av store okser i 2010.

Rådgivende forvaltning av okser:

A. Alle storvald bør ha som overrordnet mål å ha et kjønnsforhold mellom 1,5 og 2,0.

B. Uttaket av hanndyr med mer enn 4 takker kan max. være på 10 % av samlet uttak. Anbefales klart lavere i Sirikirke, Østskogen og Hof Øst.

4. Eldre kuer i stammen

Et annet hovedmål blir å bevare de største og mest produktive kuene i stammen. Det er mye å vinne ved å søke etter småvokste og yngre hunndyr gjennom hele jakta. Videre anbefales det aktivt å benytte nedklassifisering ved bruk av høye vektgrenser.
(Andelen eldre kuer over vektgrensa må da være lavere i uttaket).

Rådgivende forvaltning av kuer:

Fredning av hele dyregruppen ved ku m/2 kalver.

Sirikirke

I *Sirikirke* veksler tallene veldig fra år til år - delvis for elgtetthet, men særlig for kjønnsforholdet. Etter sett elg pr. dagsverk var det i 2009 noe lavere elgtetthet enn i 2008, men lik snittet for de 4 siste årene. I 2009 ble det sett et høyt antall hanndyr, tilsvarende lavt for hunndyr. Her er det viktig å vurdere utviklingen over tid.
Avskytningen i 2009 fulgte det som ble sett i terrenget. Av ungdyr og voksne ble det felt hele 19 hanndyr mot bare 8 hunndyr. Uttaket samlet var høyt, hele 38 dyr. Elgtettheten vil sannsynligvis ligge på noenlunde samme nivå i 2010, med et mer normalt kjønnsforhold.
Jaktmønstret er svært endret, der de 3 siste årene skiller seg ut. "Felt av sett" viser at det felles langt mindre andel av sette dyr enn tidligere. Spesielt gjelder det eldre ku, der "skyteiveren" er halvert .

Sirikirke har lenge hatt regionens klart beste tall for produktivitet og vekter. Den posisjonen har storvaldet fortsatt, men utviklingen er negativ for kalvevektene. For ungdyrvektene er tallene stabile og gode.
Det kan tyde på at sommerbeitene er tilfredsstillende, at ungdyra klarer å kompensere for det dårlige startgrunnlaget. (Dette gjelder ikke Brekke/Østerud og Braathen). Hvorfor faller produktiviteten og kalvevektene da?
Et mulig svar er det høye uttaket eldre ku over flere år (fram til 2007).
Det har vært tatt ut ca. dobbelt så høy andel eldre ku i Sirikirke som de andre storvaldene.

Høye uttak av ku medfører fort et stort frafall av eldre og produktive dyr, stammen blir yngre. De yngre dyra får lette kalver og langt færre kalver enn de eldre. Det er i alle fall grunn til å tenke litt over denne teorien.

Elgtettheten i 2010 vurderes å bli på 0,30 - 0,35 dyr pr. dagsverk, svakt over det anbefalte.

Anbefalt uttak:

30 - 35 dyr. (25 dyr ble felt i 2008, 38 i 2009).
Høyt uttak for å redusere stammen i jaktfeltet *Braathen.*

Kjønnsforholdet skifter voldsomt fra år til år, ku pr. okse helt nede i 0,9 i 2009. Etter det høye uttaket av hanndyr i 2009 vil kjønnsforholdet sannsynligvis være normalt i 2010.
Andelen av storokser vil antagelig synke etter det høye uttaket av voksne okser i 2009.

Anbefalt uttak av hunndyr 1 ½ år og eldre:

Ca. 45 - 50 %.
Vektgrense ved nedklass. av hunndyr på 150 - 155 kg.
Svært varsomt uttak av eldre okser.

Innen *Sirikirke* er det svært ulik utvikling mellom syd og nordøst i storvaldet. "Storprosjektet" viste at *Braathen, Thorrud (i Hof Øst)* og del av *Brekke/Østerud* har langt mindre gunstige naturgitte forhold og mindre andel nye hogstflater enn den øvrige delen av storvaldet.
Dette bekreftes ved svært ulike tall for vekter og produktivitet. Det anbefales å redusere elgtettheten kraftig i jaktfeltet *Braathen.* Ta heller ut tilsvarende mengde kjøtt fra den økende hjortestammen.

Selvik Bruk

Storvaldet har hatt en forholdsvis jevn elgtetthet de siste 5 årene. Forskjellen innen storvaldet er større enn før - i 2009 ble det sett lite elg i *Skoger/Konnerud, Skjeldrum og Stormunken.* Uttaket er også ganske stabilt fra et år til år. Uttaket av nedklassifiserte dyr er gunstig. "Felt av sett" viser heller ikke store endringer, og en kan anta at elgtettheten vil være omtrent den samme i 2010.

Med bakgrunn i dokumentert svært høy beiteslitasje, fall i vekter og minkende produktivitet, er det klart behov for en målrettet reduksjon av stammen.
Fallet i kalvevekter er svært stort, med et bunnivå på under 45 kg. i 2009.
Vektene for ungdyr viser ei underlig utvikling. Vi ser at hunndyra så vidt er over 110 kg. i gjennomsnitt, mens hanndyra har en langt bedre vekt.
At hanndyrvektene holder såpass godt kan ha noe sammenheng med den høye andelen store okser i stammen. Åringsoksene deltar ikke i brunsten, og kan legge på seg noen ekstra kilo utover høsten.
Anbefalt uttak:
Ca. 75 dyr.

I 2009 hadde *Selvik Bruk* et kjønnsforhold på 1,9.
Uttaket i 2009 på beskjedne 43,4 % hanndyr skulle tilsi at ku pr. okse vil synke noe.
Andelen av store okser i stammen er svært god.
Anbefalt uttak av hunndyr 1 ½ år og eldre:
Ca. 50 %.
Vektgrense ved nedklass. av hunndyr på 150 - 155 kg.
(Den høye vektgrensen vil føre til økt uttak av lavvektige eldre kuer og kvier. Reduser antallet eldre kuer i kvotene tilsvarende).
Normalt uttak av eldre okser.

Østskogen

Til tross for klare mål om en redusert elgstamme, biter tallene seg fast i et høyt leie for elgtettheten. Og det er overraskende etter uttaket i 2008. Uttaket i 2009 tilsier heller ingen videre nedgang i stammen. Antallet felte dyr er mindre enn de siste årene, og andelen felte kalv er uvanlig høyt. Sannsynligvis vil elg pr. dagsverk i 2010 ligge mellom 0,35 og 0,45.
Elgtettheten er forholdsvis jevnere fordelt enn før, og med en tilsiktet reduksjon i Svelvik Sør og Østre Sande Søndre.

Godt dokumenterte beitetakster, utviklingen i produktivitet, og vekter (særlig for ungdyr som måler sommerbeitet) viser at utviklingen er svært negativ. I det videre uttaket anbefales det å øke kvotene betraktelig, med en normal gjennomskyting av stammen.

Anbefalt uttak:
38 - 40 dyr. (33 dyr felt i 2008, 29 i 2009).

Kjønnsforholdet i *Østskogen* skifter noe fra år til år, men ligger i riktig leie.
Det moderate uttaket av voksne okser i 2009 skulle tilsi et akseptabelt kjønnsforhold videre.
Derimot er andelen mellomstore og store okser svært lavt i 2009.
I 2007 og 2008 ble det felt for mange store okser i storvaldet.
Det anbefales sterkt å frede alle okser over 4 takker i 2010.

Anbefalt uttak av hunndyr 1 ½ år og eldre:
50 - 55 %.
Vektgrense ved nedklassifisering 150 - 155 kg.
Ingen uttak av eldre okser med mer enn 4 takker.

I 2009 ble det felt uvanlig mange kalv, og tilsvarende få ungdyr.
Det gir igjen få ungdyr å jakte på i 2010.
Her bør storvaldet ta et samlet valg:

1. Skal vi videreføre et uttak av mye kalv?
   Det gir redusert kjøttutbytte. Skal det fortsettes med det, må uttaket samlet være svært høyt nå når stammen må reduseres.
2. Et alternativ er å ta i bruk en aktiv nedklassifisering av hunndyr.
   Stammen består av mange lavvektige og skrøpelige dyr som gjerne skulle vært luket ut. I en situasjon med behov for reduksjon av stammen, er det gunstig å felle flest mulig kviger og et betydelig antall eldre hunndyr - flest mulig av dem lavvektige.
   Nedklassifisering praktiseres i alle de andre storvaldene i regionen.

Valget er kanskje ikke så enkelt, men ta diskusjonen.

Vestre Sande

I 2009 ligger elgtettheten i samme nivå som gjennomsnittet for de siste 5 årene. Kjønnsforholdet endrer seg mere, med en ganske kraftig endring fra 2008, fra 1,7 til 2,4. Det kan være en naturlig svingning, men det er viktig å merke seg av utviklingen er den samme i *Hof Øst.*
Storvaldet gjorde bevisste grep for å senke elgtettheten i flere år, for så videre å oppnå en stabilisering. Uttaket i 2009 viser en klar endring. Selv med et normal elgtetthet felles det få dyr. Dette har nok noe sammenheng med at elgen står skjevt fordelt, det er lite dyr i *Ve* og *Kalmo*. Samtidig viser "Felt av sett" at interessen for å felle kalv og ku er svært lavt.

Det lave uttaket i 2009 (det laveste av alle år siden 1994) og økende andel hunndyr i stammen vil mest trolig gi en økende elgtetthet. Vekter og produktivitet tilsier ikke at det er noen heldig utvikling.

Uttaket av okser er moderat, og det er viktig å videreføre det. Det er hyggelig å se at storvaldet virkelig har fått på plass storoksene igjen. Samtidig er det viktig å se at utviklingen er klar negativ i Hof Øst.

Tallene for vekter og produktivitet er svært dårlige, men den negative utviklingen ser i det minste ut til å ha flatet ut de siste 3 - 4 siste årene.
I noen år framover er det viktig å holde elgtettheten lav, og lavere enn den er i dag. Målet bør være ca. 0,3 elg pr. dagsverk.
Det anbefales å øke uttaket betraktelig fra 2009, og det gjelder jaktfeltene med høyest elgtetthet.
Anbefalt uttak:
25 dyr
(13 dyr felt i 2008).

Kjønnsforholdet øker i uheldig retning. Som før nevnt er andelen store okser svært bra.
Anbefalt uttak av 1 ½ år gamle hunndyr og eldre:
60 %
Vektgrense for nedklassifisering 150 - 155 kg.
Anbefales et moderat uttak av store okser.

Hof Øst

Etter "Sett elg pr. dagsverk" har storvaldet hatt en svært stabil stamme, med en svak nedgang de siste årene.
Og elgtettheten var jevnere fordelt over storvaldet enn før i 2009.
Uttaket i 2009 vil sannsynligvis kunne gi en økt elgtetthet i 2010 - skyldes et lavt antall felte dyr og høy andel hunndyr i stammen.
Utviklingen er ikke tilrådelig.

Produktiviteten er bedre enn før i 2009, men ses utviklingen over tid er den klart negativ. Utviklingen av vekter går i samme retning, men det 3. året på rad med kalvevekter under 50 kg. Ungdyrvektene har falt med over 20 kg. i løpet av en 10-årsperiode.

Anbefalt uttak:
55 - 60 dyr
(33 dyr i 2009).

"Ku pr. okse" viser en vesentlig endring i ugunstig retning - okseforholdet økte fra 1,9 i 2008 til 2,9 i 2009. Uttaket av hanndyr, ungdyr og eldre, har vært for høyt de siste par årene. *Vestre Sande* viser en tilsvarende utvikling.

Storvaldet var på god vei til å øke andelen av store okser, men det har gått i klar negativ retning i 2009. Uttaket av voksne okser var for høyt i 2007 og 2008. Det ser bedre ut i *Vestre Sande*, og det er grunn til å vurdere de to storvaldene samlet.

Uttaket av eldre hanndyr var i 2009 var mer moderat, men ikke nok til å bedre forholdene. Det anbefales er varsomt uttak av hanndyr i 2010, og et tilsvarende høyt for hunndyr. Det anbefales å benytte aktiv nedklassifisering, for å luke ut yngre og lavvektige hunndyr.

Av naturgitte forhold og svært lav hogstaktivitet er det grunn til å ha en vesentlig lavere elgtetthet i *Thorrud*, delvis i *Eidsfoss Verk* (og *Braathen* i *Sirikirke*).

Anbefalt uttak av 1 ½ år gamle hunndyr og eldre:
60 - 65 %
Vektgrense for nedklassifisering 155 kg.
Fredning av okser med mer enn 4 takker.

Samlet oversikt over anbefaling for felte dyr i 2010

(Felt i 2009 i parantes)

- Sirikirke	30 - 35	(38)
- Selvik Bruk	75	(53)
- Østskogen	38 - 40	(28)
- Vestre Sande	25	(13)
- Hof Øst	55 - 60	(33)

Jeg takker for oppdraget og håper disse anbefalingene kan være til hjelp ved forvaltningen i hvert enkelt storvald.

Hof, 01.03.2010

Jan Grønseth

Grønseth Viltforvaltning
Grindavn. 14, 3090 Hof
Mobil 41 51 72 14
E-post: jangron@online.no